

La Baselia ortodoxa polaca

Ina confessiun minoritaria emblidada

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ «Pologna, co vai vinavant cun tai?» (1). Uschia il vers final d'ina poesia da malencurada publicada en la gasetta conservativa «Rzeczpospolita» (Varsovia) suenter la crudada d'aviun dals 11 d'avrigl a Smolensc (Russia). Els aderents nazionalistics dal president da stadi, l'uffrenda la pli prominente da la catastrofa, han lura derasà in'onda da veneraziun. I n'han anc betg magunà l'elecziun, ils 4 da fanadur, d'in liberal moderà sco successur dal conservativ radical. Ma la Pologna sa mida. Già 2008 scriveva in collavuratur da la «Fundaziun Konrad Adenauer» e suprasant da la Societad tudestga-polaca: «La Pologna sa chatta en in vast svilup vers il pluralissem e la secularisaziun (...). La societad polaca è senza dubi conscienta da sia profunda tempra catolica, ma a medem temp possed'la tuttas tendenzas dal 'cristianissem tenor giavisch' modern» (2). Igl è nairas uras da far endament che la Pologna n'è mai stada unanimamain catolica. En il 14avel, 15avel e 16avel tschientaner, aifer cunfins variabls, han ses retgs benevènats fugitivs giudaics e lura protestants. La sira barmiera da l'autur da questas lingias, naschida en la regiun da Poznan, derivava d'ina famiglia protestanta stgatschada dal prinzi uestg da Würzburg (oz en Baviera). L'antier primminister polac Jerzy Buzek è da confessiun protestanta. La populaziun da la Pologna d'oz (passa 38 milliuns olmas) è catolica (88,8%), ortodoxa (1,3%), protestanta (0,4%) euv., sper 8,9% senza confessiun; i dat schizunt ina pitschna gruppa islamica, descendents da schuldads tatars dals retgs. L'archuvestg ortodox Jeremiasz (Szczecin/Pomrania e Wroclaw/Silesia) rapporta en ina revista catolica bavaraia davart sia confessiun (3). Ses essai tuna sco in dals nundumbraivels plants da minoritads encunter la pussanza savens brutala e schizunt malvulenta da maioritads. Da l'autra vart punctuescha l'autur cun satisfacziun «l'opiniun adina pli averta da la ierarchia e dals spirituals catolics davart l'ortodoxia» (p. 202). Ins po recumandar cordialmain da leger las otag paginas d'archuvestg Jeremiasz a tgi che s'interessa per la varietad da las tradiziuns religiusas en l'Europa.

La preschientscha constanta da la Baselia ortodoxa aifer ils cunfins politics polacs va enavos fin al temp da retg Casimir il grond.

Liturgia slava u latina?

«La preschientscha constanta da la Baselia ortodoxa aifer ils cunfins politics polacs va enavos fin al temp da retg Casimir il grond (1310–1370)» (p. 198). Populaziuns ortodoxas datti dapi tschientaners a vest dal cunfin odiern da la Pologna cun l'Ucraina e Bielorussia. En la provinza da Bialystok stimuleschan duas claustras ortodoxas la vita religiusa da la populaziun, quella da sontga Marta e sontga Maria a Grabarka e quella da l'Annunziaziun da Maria a Suprasl. Ma l'autur menziuna er ina preschientscha ortodoxa nà da Moravia, pli veglia ch'il reginam da Pologna: «Giuvnals dals dus sontgs frars [Constantin Ciril e Metod] han cuntanschi l'actuala Pologna dal sid e schizunt la regiun da Poznan (...). Quai han cumprovà cleraimain exchavaziuns archeologicas» (p. 197). Ma il reginam polac è sa rinforzà suenter il batten da retg Mieczko († 992), favorisond la penetraziun catolica: «La politica nova dals papas en il 10avel ed 11avel tschientaner han manà la destrucziun da las structurass ecclesiasticas stgaffidas da Constantin Ciril e Metod» (p. 197). L'autur dovra cun raschun il pled «latinisaziun»: Els «sontgs frars» avevan introduci la

coinea liturgica slava ch'i avevan sezs elavurà, ma la Baselia catolica duvrava qua mo il latin, strusch chapibel per las populaziuns slavas (v. La Quotidiana dals 23 d'avrigl 2010).

Nua ch'ins s'entaupa cun Dieu

Dal 15avel al 18avel tschientaner possedeve il reginam da Pologna-Lituania vast territoris da confessiun ortodoxa e da linguatg ucranais u bielorus, nua che la liturgia slava aveva piglià ragisch. La religiusadad ortodoxa pon ins resummar cun quests plets da s. Atanasi d'Alexandria († 373): «Dieu è vegnì in uman per che l'uman vegnia Dieu» (cità p. 210). Il mader da l'«Ostkirchliches Institut» dals paders augustins a l'Universitad da Würzburg scriva: «Ins po strusch s'imaginar ina baselia da ritus bizantin senza iconas e cunzunt senza ina paraid da maletgs tranter il spazi da l'altar e la nav. Pir cun iconas vegn l'interior da la baselia in lieu nua ch'ins s'entaupa intensivamain cun Dieu» (4). Quai è il coc da la tradiziun ortodoxa. Archuvestg Jeremiasz punctuescha: «Ultimamain apprezzesch'ins adina dapli il chant liturgic e l'icona ortodoxa» (p. 202). Ma l'ortodoxia aveva pers 1453 ina part da sia influenza, cur ch'in sultan tirc aveva remplazzà il «basileus» grec da Constantinopel. Papas talians e retgs polacs han cuntanschi 1598 in'uniun ecclesiastica: «Quai ha mess ad ir ina latinisaziun teologica da la Baselia ortodoxa ed ina latinisaziun successiva da la vita liturgica» (p. 198). Els ortodoxs suttamess a Roma han tuttina duvrà vinavant il slav ecclesiastic sco linguatg liturgic, sper il dretg d'ordinar umens maritads. 1795 han «las trais evlas nairas» partì la Pologna; uschia numnav'ins l'imperatur, la zara da Russia ed il retg da Prussia pervi da lur vopnas. 1815 ha il congress da Vienna stabili ils cunfins territorials relativs. L'Austria ha retegni la regiun subcarpatica; questa è oz dividida tranter la Pologna e l'Ucraina, ed ina part da la populaziun è anc adina catolica da ritus bizantin. La Russia ha retegni la regiun da Bialystok e survegnì quellas da Kielce, Lublin e Varsovia; plaun a plaun ha'la abolì l'uniun ecclesiastica da 1598 e restabili la situaziun anteriura.

Dal nazionalissem al communissem

1918 han ins restaurà la Pologna. 1920 ha'la annectà vastas strivlas bielorusas ed ucranais; 1924 dumbrava la Baselia ortodoxa en Pologna passa trais milliuns crettavls e crettavels cunzunt ucranais e bielorus. «La maioritad da la classa politica polaca la resguardava sco in relict da la politica da russificaziun» (p. 198). La Pologna ha pia discriminà sistematicamain sia minoritad ortodoxa. «1938 è vegnì il punct culminant da las stentas per liquidar la Baselia ortodoxa aifer ils cunfins da Pologna avant la Segunda guerra mundiala. Las autoritads han destrui passà 300 baselgias cun in'acziun planisada exequida da

l'armada, la polizia e savens era dretgiras. Tschients baselgias ortodoxas han ins surlasschà a la Baselia catolica u transformà en magazins, scolas u interpresas da produziun. Ins ha relaschà magisters ortodoxs, lavurers ortodoxs da viafier, emploiads statals e postals ortodoxs. Lezza acziun ha chaschunà protestas d'organisaziuns ecumenicas e da regenizas da blers stadis (...). Blers intellectuals polacs e schizunt l'archuvestg catolic da ritus bizantin (...) han protestà en scrit (...). Il schef da stadi ha decretà ina lescha insolitamain restrictiva davart la situaziun giuridica da la Baselia ortodoxa» (p. 199). 1939 han Berlin e Moscau partì puspè la Pologna. 1945 l'han ils victurs sovietics restaurada cun cunfins territorials fitg differentes da quels da 1920. L'ortodoxia era mo pli marginala en la Pologna comunista, ma il decret da 1938 era puspè en vigur, in'arma dapli per l'ateissem uffizial. Ins ha translocà per forza la populaziun ortodoxa da la Pologna da l'ost e sidost en la Pomrania e Silesia per remplazzar la populaziun tudestga stgatschada da sia patria ertada. Geniturs ortodoxs na pudevan trametter lur uffants a ductrina en lur confessiun; i han stuì sa cuntentar cun catechets catolics: «Uschia ha la Baselia ortodoxa pers millis crettavlas e crettavels» (p. 197).

Las vistas en sa megldradas

La vieuta da 1989 ha meglierà plaun a plaun la situaziun da la minoritad confessiunala en ina Pologna oramai democratica. «La lescha dals 4 da fanadur 1991 ha mess a pè en blers regards il status giuridic da la Baselia ortodoxa a quel da la Baselia catolica romana. I dat dentant anc adina differenzas vaira mulestusas» (p. 200). In problem spinus è quel da «las baselgias ortodoxas da la regiun da Lublin (...) che la Baselia catolica romana ha surpiglià» (p. 196). Da l'autra vart menziuna archuvestg Jeremiasz pliras impurtantas lavurs istoricas che «han schlargià la savida ed ils orizzonts da la ierarchia e dals spirituals catolics areguard l'ortodoxia» (pp. 201–202). L'autur punctuescha: «Las relaziuns tranter umans ortodoxs e catolics en Pologna n'èn mai stadas uschè bunas. Sin il stgallim da las ierarchias èni frequents e cordials, plain enclieg vicendaivel. En fitg blers lieus regian buns contacts evidents tranter plevons ortodoxs e catolics romans, cun invits vicendaivels als cults divins» (p. 196). Las vistas n'èn pia betg uschè nauschas.

1. Cità en: Tomasz Kurianowicz, «Polen, was wird mit dir sein?», «NZZ» dals 12 d'avust 2010, p. 41.

2. Burkard Steppacher en: «Ost-West. Europäische Perspektiven» 9 (2008), carnet 2, p. 143. Adressa: Pater Dietger Demuth Cstr, Renovabis, Kardinal-Döpfner-Haus, Domberg 27, D-85354 Freising (Baviera). Fax: 0049 9161 / 5309-11.

Posta electronica: info@renovabis.de. Internet: http://www.renovabis.de

3. Erzbischof Jeremiasz, Die orthodoxe Kirche als Minderheit in Polen. En: «Ost-West. Europäische Perspektiven» 10 (2009), carnet 3, pp. 195–202. Adressa: sco nota 2.